

УДК 94:355(477.8):343.22“1943/1947”

DOI 10.69550/3041-1467.3.304740

Ярослав АНТОНЮК

доктор історичних наук, старший науковий співробітник, Галузевий державний архів Служби безпеки України, вул. Золотоворітська, 7, м. Київ-1, індекс 01601 (history.volyn@gmail.com)

ORCID: 0000-0002-9419-5990

Researcher ID: E-3588-2017

Scopus ID: 58247510100

Василь ІЛЬНИЦЬКИЙ

доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100; доцент кафедри мобілізаційної, організаційно-штатної та кадрової роботи, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, вул. Героїв Майдану, 32, м. Львів, Україна, індекс 79026 (vilnickiy@gmail.com)

ORCID: 0000-0002-4969-052X

Researcher ID: H-4431-2017

Scopus ID: 57203399830

Yaroslav ANTONIUK

PhD hab. (History), Senior researcher of the Branch State Archive of the Security Service of Ukraine, 7 Zolotovoritiska, Street, Kyiv-1, Ukraine, postal code 01601 (history.volyn@gmail.com)

ORCID: 0000-0002-9419-5990

Researcher ID: E-3588-2017

Scopus ID: 58247510100

Vasyl ILNYTSKYI

PhD hab. (History), Full Professor, Head of the Department of History of Ukraine, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24 Ivan Franko Street, Drohobych, Ukraine, postal code 82100; Associate Professor, Department of Mobilization, Personnel and Human Resources Management, Hetman Petro Sahaidachnyi National Ground Forces Academy, 32 Heroyiv Maidana Street, Lviv, Ukraine, postal code 79026 (vilnickiy@gmail.com)

Бібліографічний опис статті: Антонюк, Я., Ільницький, В. (2023). Дисциплінарна відповідальність та суд в Українській повстанській армії (1943 – 1947). *Axis Europae*, 3, 90–99. doi: 10.69550/3041-1467.3.304740

To cite this article: Antoniuk, Y., & Pnytskyi, V. (2023). Dystsyplinarna vidpovidalnist ta sud v Ukrainskii povstanskii armii (1943 – 1947) [Disciplinary responsibility and trial in the Ukrainian Insurgent Army (1943 – 1947)]. *Axis Europae*, 3, 90–99. doi: 10.69550/3041-1467.3.304740 [in Ukrainian].

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА СУД В УКРАЇНСЬКІЙ ПОВСТАНСЬКІЙ АРМІЇ (1943 – 1947)

Анотація. *Мета статті* – вивчити особливості формування основних засад дисциплінарної відповідальності та організації судочинства в Українській повстанській армії (1943 – 1947). **Методологія дослідження** опирається на принципи науковості, системності, загальнонаукові (аналіз, синтез) та спеціально-історичні (історико-типологічний, історико-системний, історико-порівняльний) методи та методи критики історичних джерел. **Наукова новизна** полягає у тому, що на основі невідомих та маловідомих джерел проведено цілісне дослідження судово-дисциплінарної практики в Українській повстанській армії (1943 – 1947). **Висновки.** Таким чином, Принципи функціонування судово-дисциплінарної практики в Українській повстанській армії були започатковані влітку 1943 р. на теренах Волині та Західного Полісся. Наприкінці того ж року повстанське судівництво поширилося на Галичину а також сусідні терени східної Польщі та Словаччини. Головними судово-дисциплінарними органами в підрозділах УПА були “Польові суди”. За необхідності вони скликалися при кожній сотні. Передбачалося, що з трьох суддів “Польового суду” один займатиме посаду не нижче рівня сотенного, другий – ройового. Вироки виносилися на основі “Дисциплінарного статуту УПА”. У ньому злочини поділяли на легкі та важкі. До останніх входили: зрада, шкідництво, невиконання наказу, яке призвело до значних втрат, повторне дезертирство. Звинувачених за важкими злочинами переважно страчували. Затверджував вирок “Польового суду” командир відповідного повстанського підрозділу. Зазвичай легкими провинями займалися “козацькі суди”. Скликали їх командири повстанських підрозділів у випадку: пияцтва, невиконання наказу без важких наслідків, незначних крадіжок. Вироками були: відправлення до “карних відділів”, “карний арешт”, “шомполуванням” перед шеренгою, “стійка під рушницею” або “падання долів” за командою. При повторному притягненні до відповідальності покарання посилювалося включно до страти.

Ключові слова: Українська повстанська армія, судово-дисциплінарна практика, вирок, злочини, покарання, “Польові суди”, “козацькі суди”.

DISCIPLINARY RESPONSIBILITY AND TRIAL IN THE UKRAINIAN INSURGENT ARMY (1943 – 1947)

Abstract. *The purpose of the article* is to study the peculiarities of the formation of the basic principles of disciplinary responsibility and the organization of judicial proceedings in the Ukrainian Insurgent Army (1943 – 1947). **The research methodology** is based on the principles of scientificity, systematicity, general scientific (analysis, synthesis) and special-historical (historical-typological, historical-systemic, historical-comparative) methods and methods of criticism of historical sources. **The scientific novelty** lies in the fact that, on the basis of unknown and little-known sources, a comprehensive study of judicial and disciplinary

*practice in the Ukrainian Insurgent Army (1943 – 1947) was conducted. **Conclusions.** Thus, the Principles of Judicial and Disciplinary Practice in the Ukrainian Insurgent Army were initiated in the summer of 1943 in the territories of Volyn and Western Polissia. At the end of the same year, the insurgent judiciary spread to Galicia and the neighboring territories of eastern Poland and Slovakia. The main judicial and disciplinary bodies in the units of the UPA were “Field Courts”. If necessary, they convened at every hundred. It was assumed that one of the three judges of the “Field Court” would hold a position not lower than the level of centurion, the second – squad leader. Sentences were handed down on the basis of the “UPA Disciplinary Statute”. In it, crimes were divided into light and serious. The latter included: treason, vandalism, failure to comply with an order that led to significant losses, repeated desertion. Those accused of serious crimes were mostly executed. The commander of the relevant rebel unit approved the verdict of the “Field Court”. “Cossack courts” usually dealt with minor crimes. They were summoned by the commanders of insurgent units in case of: drunkenness, failure to comply with an order without serious consequences, minor thefts. The sentences were: sending to the “penal departments”, “criminal arrest”, “shompoling” in front of the line, “standing under the gun” or “falling of fates” on command. In case of repeated prosecution, the punishment was increased up to and including execution*

Keywords: *Ukrainian Insurgent Army, judicial and disciplinary practice, verdict, crimes, punishments, “Field court”, “Cossack courts”.*

Постановка проблеми. Розвиток європейської судової системи у ХХ столітті ознаменувався непростими історичними процесами. Складовою їх частиною була визвольна боротьба поневолених народів, яка передбачала функціонування власних недержавних судово-дисциплінарних органів. У нашій історичній традиції найбільш виразно зазначена практика проявилася в розвитку Української повстанської армії (далі – УПА). Відповідно військової специфіки вона передбачала низку особливостей. Вивчення цих питань має важливе теоретичне та практичне значення з огляду на триваючу російсько-українську війну.

Мета статті – вивчити особливості формування основних засад дисциплінарної відповідальності та організації судочинства в Українській повстанській армії (1943 – 1947).

Огляд історіографії. Відзначимо, що спеціальні узагальнюючі дослідження із питань дисциплінарної відповідальності та організації судочинства в Українській повстанській армії (1943 – 1947) відсутні. Окремі аспекти проблеми знайшли своє висвітлення у публікаціях українських дослідників Дмитра Веденеєва та Геннадія Биструхіна (Веденеєв, 2002, с. 32–40; Веденеєв, Биструхін, 2006, с. 210–211; Веденеєв, Биструхін, 2007, с. 432; Веденеєв, Биструхін, 2008, с. 38). Деякі питання функціонування системи покарань в УПА висвітлювалися Володимиром Сергійчуком (Сергійчук, 1996), а особливості судового діловодства – Володимиром Ковальчуком (Ковальчук, 2008, с. 75–80). Безпосередньо особливості функціонування Служби безпеки ОУН і УПА вивчав Василь Ільницький (Ільницький, 2014; Ільницький, 2016; Діяльність Служби безпеки ОУН, 2009). Судово-дисциплінарна практика також відображена і в узагальнюючих (Ільницький, 2009; Ільницький, 2012; Ільницький, 2016) та спеціальних (Plytskyi, & Haliv, 2019; Plytskyi, & Haliv, 2020; Ільницький, В., Гриник, Л., & Старка, 2023; Plytskyi, V., & Antoniuk, 2023) працях В. Ільницького. Враховуючи викладене, вважаємо необхідним та актуальним комплексне дослідження судово-дисциплінарної практики в УПА.

Виклад основного матеріалу. Застосування судово-дисциплінарної практики в УПА розпочалося вона влітку 1943 р. на теренах Волині та Західного Полісся (на той період входили до рейхскомісаріту “Україна”), де повстанцям вдалося звільнити від німців значні території. Наприкінці того ж року мережа УПА поширилася на Галичину та Закарпаття.

Першим дисциплінарним органом в повстанських підрозділах був “Польовий суд”. Упродовж літа – осені 1943 р. він постійно діяв при військовій базі “Січ” (Свинаринський ліс на Володимирщині). Очолював зазначений “Польовий суд” комендант ВПЖ військової округи “Тури” (Волинська область) Олександр Косаревич (“Омелько”), а функції слідчого виконував “Аркадій” (АУСБУ ВО, ф. 4, спр. 2976, арк. 85). За необхідності “Польові суди” могли скликатися при кожній сотні (ГДА СБУ, ф. 65, оп. 1, спр. С-9109, т. 2, арк. 61). Відбувалися це наступним чином. Командир ВПЖ загону вносив клопотання відповідному командирі УПА. Той у свою чергу призначав трьох суддів. Перший з них повинен був займати посаду не нижче рівня сотенного, другий – не нижче ройового. ВПЖ надавала їм матеріали розслідування. Вирок або “Засуд” затверджував командир загону (АУСБУ ВО, ф. 5, спр. 8054, арк. 72; ГДА СБУ, ф. 62, оп. 4, спр. 29, арк. 335). На теренах Перемишльської округи ОУН до складу “Польового суду” входили: командир сотні, комендант ВПЖ та референт СБ. Крім того передбачався “оборонець” звинуваченого (Broguniak, 2006, s. 388).

Згідно “Дисциплінарного статуту УПА” важкими злочинами вважалися: 1) зрада, 2) шкідництво, 3) невиконання наказу, яке призвело до значних втрат, 4) повторне дезертирство. Здебільшого звинувачених за ними страчували (ГДА СБУ, ф. 65, оп. 1, спр. С-9109, т. 1, арк. 62; Сергійчук, 1996, с. 272–274). Виходячи з рішень “Польових судів” Групи “Заграда” (Рівненська область) основна їх частина стосувалася повторних дезертирств з УПА (Ковальчук, 2008, с. 79). Хоча нерідко до суворих покарань засуджували крадіїв та запідозрених у співпраці з ворогом (ГДА СБУ, ф. 65, оп. 1, спр. С-8467, т. 1, арк. 125). Так, весною 1944 р. на території Острожецького р-ну Рівненської обл. було розстріляно повстанця, який вкрав у господаря сало, чим скомпрометував перед місцевою чеською громадою цілу сотню (Архів АУСБУ РО, ф. 4, спр. 10406, арк. 90). У грудні 1944 р. під час бою з військами НКВС стрілець “Обух” намагався застрілити з гвинтівки командира сотні УПА “Морозенка”. Його справу розслідувала ВПЖ. На допиті він зізнався, що виконував завдання начальника Лановецького райвідділу НКВС. Після цього йому винесли вирок – розстріл перед шеренгою стрільців “за зраду УПА” (АУСБУ ТО, ф. 6, спр. 19299, арк. 29).

При виконанні страт існували певні регіональні відмінності. Наприклад, на півдні Рівненщини при Групі УПА Петра Олійника (“Енея”) траплялися випадки засудження до відрубування голови перед шеренгою повстанців (АУСБУ РО, ф. 5, спр. 12247, арк. 15). Такі вирокі отримали: шеф зв’язку Групи Микола Мартиновський (“Муха”) (ГДА СБУ, ф. 65, оп. 1, спр. С-9219, т. 1, арк. 231), козак “Тимошенко” з охорони Петра Олійника (“Енея”). 26 листопада 1943 р. – козак “Ризикант” з загону УПА Микити Скуби (“Лайдаки”) (Дубровицький р-н) (ГДА СБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 67961, арк. 65зв.). У квітні 1944 р. – козак з загону Макара Мельника (“Кори”) (Володимирецький р-н) (АУСБУ РО, ф. 5, спр. 1148, арк. 22).

До повноважень “Польового суду” входив розгляд справ не лише рядових повстанців, а й командирів підрозділів УПА. Одним із поширених звинувачень були помилкові рішення в бойовій ситуації. Наприклад, невдалий обстріл артилерійською чотою “Берези” у вересні 1943 р. німецького гарнізону м. Мізоч на Здолбунівщині.

Незважаючи на те що гармати стріляли прямим наведенням зі зручної позиції, поцілити жодного разу їм не вдалося (Марчук, Тищенко, 2007, с. 163). У березні 1944 р. відбувся “Польовий суд” над командиром “Кривим”, який розмістив свій підрозділ біля м. Броди, де їх обстріляли німці (ГДА СБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 50970, т. 1, арк. 197). Зазвичай у подібних справах застосовували дисциплінарні покарання. Восени 1945 р. на території Олеського р-ну Львівської обл. відбувся “Польовий суд” над сотенним УПА Михайлом Ковалишином (“Опокою”). За звинуваченням у боягузтві під час бою його понизили до рядового стрільця (ГДА СБУ, ф. 71, оп. 7, спр. 5, арк. 96).

Значно суворіше карали невиконання або порушення наказу. 6 березня 1944 р. “Польовий суд” розглядав справу курінного УПА Порфирія Антонока (“Кліща”). Його звинувачували у несанкціонованих переговорах з німцями. На суді головував Євген Татура (Роман Петренко) (“Омелько”), а членами були: суспільник “Золотаранко” та сотенний “Летун”. Справу розглядали протягом дня. За вироком “Польового суду” курінного “Кліща” засудили до розстрілу із правом апеляції протягом 24 годин після оголошення вироку (ГДА СБУ, ф. 13, оп. 1, спр. 376, т. 54, арк. 1). 21 березня 1944 р. за панікерство та відмову виконати наказ про передислокацію на Полісся, було розстріляно командира куреня “Погром” Григорія Кузьму (“Мороза”) (Літопис УПА. Нова серія. Т. 14..., 2010, с. 116). Звинувачення у невиконанні наказу не завжди завершувалися стратою. Звинуваченого у переговорах з німцями начальника вишкільного відділу штабу УПА-Захід Івана Вересюка (“Іванчука”) виправдали (ГДА СБУ, ф. 6, оп. 1, спр. 74268, арк. 177). Командира сотні УПА “Чорні чорти” (Коломийщина) Михайла Дарабана (“Дона”) відсторонили у січні 1944 р. на три місці від посади (АУСБУ ЛО, ф. 5, спр. 35197, арк. 13). Подібне покарання отримав за невиконання наказу командир Кременецького куреня УПА Іван Климишин (“Крук”) (Данилюк, 1968, с. 280). Останні “Польові суди” діяли при повстанських куренях на Закерзонні до осені 1947 р. (ГДА СБУ, ф. 65, оп. 1, спр. С-9108, т. 2, арк. 61–62; Спр. С-9109, т. 1, арк. 62).

Переважно легкими злочинами серед вояків УПА займалися “козацькі суди”, які вперше були запроваджені наказом ГВШ УПА № 2/43 від 18 грудня 1943 р. (ГДА СБУ, ф. 6, оп. 1, спр. 74268, т. 2, арк. 13зв; Веденєєв, 2002. № 5–6. С. 35). Скликали “козацькі суди” команди повстанських підрозділів (ГДА СБУ, ф. 6, оп. 1, спр. 74268, т. 2, арк. 13зв.). До їхньої компетенції входило: 1) пияцтво; 2) невиконання наказу, яке не призвело до важких наслідків; 3) незначні крадіжки (ГДА СБУ, ф. 65, оп. 1, спр. С-8707, арк. 11–22; Сергійчук, 1996, с. 275–277). Переважно “козацькі суди” присуджували покарання 10–20 ударів буками (палкою) перед шеренгою повстанців (АУСБУ ТО, ф. 6, спр. 19299, арк. 29). У сотні УПА “Орла” на Ковельщині застосовували покарання: “долів” – падіння за командою тридцять раз на землю, “стійка” під гвинтівкою від 10 хвилин до години, “шомполування” перед шеренгою – 10–25 ударів (АУСБУ ВО, ф. 4, спр. 10584, арк. 193). За невиконання наказу стрілець ВПЖ Дмитро Грицько (“Цяпка”) був засуджений до 48 годин “під рушницею”, а зв’язковий Ярослав Глух з с. Славна Зборівського р-ну Тернопільської обл. – до 10 ударів палицею (ГДА СБУ, ф. 73, оп. 1, спр. 14, арк. 18; Горить ліс!, 1975, с. 66). Якщо обвинуваченого судили вдруге кара посилювалася та передавалася до “Польового суду”. У цьому випадку страчували за порівняно незначні провини. Наприклад, трьох повстанців сотні УПА Михайла Кучери (“Яра”) ТВ “Лемко” (Лемківщина), хворих венеричними недугами, засудили до розстрілу (ГДА СБУ, ф. 62, оп. 4, спр. 17, арк. 10; Samborski, 2013, s. 98).

Одним із видів дисциплінарних покарань за легкі злочини було відправлення до “карних відділів”. У них засуджені повстанці виконували найважчі роботи та перебували

на спеціальному харчуванні, який розробляв господарчий референт (Сергійчук, 1996, с. 275). Діяльність “карних відділів” передбачалося при ВПЖ кожного загону УПА. Їх завданням головним завданням було посилення дисциплінованості повстанця. Так, стрільця Федора Безушка (“Бурчака”), який загубив гвинтівку, спочатку змусили її відшукати. Лише після цього його відправили до “карного відділу” при загоні УПА Макара Мельника (“Кори”) на Сарненщині (АУСБУ РО, ф. 4, спр. 68144, арк. 11). Восени 1943 р. стрілець Григорій Пастушок (“Сокол”) втік з підстаршинської школи в с. Мочулки Турійського р-ну (Волинь). Невдовзі його заарештували вдома співробітники СБ та відправили до “карної сотні” на Поліссі. Після відбуття двомісячного покарання “Сокола” включили до сотні УПА Федора Трофимчука (“Сіромахи”) (АУСБУ ВО, ф. 5, спр. 1577, арк. 13). У грудні 1943 р. стрілець УПА Микола Квятковський, будучи п’яним, відкрив безпричинну стрілянину. Після цього він намагався дезертирувати та був схоплений боївкою СБ Порицького р-ну ОУН. На “Польовому суді” в с. Мокрець (Володимирщина) його засудили до розстрілу. Однак, невдовзі покарання замінили на чотири тижні перебування у “карній” сотні “Голуба”, яка знаходилася неподалік у с. Ставки (АУСБУ ВО, ф. 4, спр. 23018, т. 2, арк. 2–3). Відомо про існування спеціальних “карних таборів” для засуджених повстанців. Один з них діяв влітку – восени 1943 р. при осередку ВПЖ групи “Тури” на чолі з Олександром Косаревичем (“Омельком”) на “Січі” в Свиляринському лісі (Володимирщина) (АУСБУ ВО, ф. 4, спр. 2976, арк. 86). На початку 1944 р. у підпорядкуванні штабу УПА-Північ на Поліссі діяв карний табір “Кентавр” (Веденєєв, Биструхін, 2006, с. 300; ОУН і УПА в 1944 році..., 2009, с. 29). Здебільшого дисциплінарне покарання через “карні відділи” застосовували на Волині та Західному Поліссі. Хоча окремі випадки траплялися у Галичині. Так, комендант СБ Терехівського повіту Степан Ситник (“Мак”) арештував у листопаді 1943 р. оунівця Йосипа Гловацького. Після допиту його відправили до “карної сотні” УПА (АУСБУ ТО, ф. 6, спр. 4966, арк. 263).

Існувало також покарання “карним арештом” при підрозділі УПА. При цьому засудженому заборонялося курити, читати, грати й співати. “Карний арешт” поділявся на кілька видів: 1) звичайний (умови як і у інших повстанців), 2) загострений (передбачався відпочинок на твердому ліжку), 3) важкий (засуджений отримував протягом двох днів по 200 грам хліба та літр води, а на третій день – варену їжу, вдень заборонялося лежати чи сидіти, дозволялася лише одна прогулянка на добу, тривалістю до 15 хвилин, вночі з 22.00 до 5.00 відпочинок передбачався у холодному приміщенні з твердим ліжком) (Сергійчук, 1996, с. 276–277). За затримання у відпустці до місяця карного арешту був засуджений стрілець Федір Безушко (“Бурчак”) з с. Дубівка Володимирецького р-ну. Відбуваючи покарання він щодня бігав, повзав землею та маршував. Після цього “Бурчака” призначили станичним СБ та дозволили повернутися додому (ГДА СБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 68144, арк. 94).

Висновки. Таким чином, принципи функціонування судово-дисциплінарної практики в Українській повстанській армії були започатковані влітку 1943 р. на теренах Волині та Західного Полісся. Наприкінці того ж року повстанське судівництво поширилося на Галичину а також сусідні терени східної Польщі та Словаччини. Головними судово-дисциплінарними органами в підрозділах УПА були “Польові суди”. За необхідності вони скликалися при кожній сотні. Передбачалося, що з трьох суддів “Польового суду” один займатиме посаду не нижче рівня сотенного, другий – ройового. Вироки виносилися на онові “Дисциплінарного статуту УПА”. У ньому злочини поділяли на легкі та важкі. До останніх входили: зрада, шкідництво, невиконання

наказу, яке призвело до значних втрат, повторне дезертирство. Звинувачених за важкими злочинами переважно страчували. Затверджував вирок “Польового суду” командир відповідного повстанського підрозділу.

Зазвичай легкими провинами займалися “козацькі суди”. Скликали їх командири повстанських підрозділів у випадку: пияцтва, невиконання наказу без важких наслідків, незначних крадіжок. Вироками були: відправлення до “карних відділів”, “карний арешт”, “шомполуванням” перед шеренгою, “стійка під рушницею” або “падання долів” за командою. При повторному притягненні до відповідальності покарання посилювалося включно до страти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

- Архів Управління Служби безпеки України в Рівненській області (АУСБУ РО).*
Архів Управління Служби безпеки України в Тернопільській області (АУСБУ ТО).
Архів Управління Служби безпеки України у Волинській області (АУСБУ ВО).
Архів Управління Служби безпеки України у Львівській області (АУСБУ ЛО).
Веденєєв, Д. (2002). Військово-польова жандармерія – спеціальний орган Української повстанської армії. *Воєнна історія*, 5–6, 32–40.
Веденєєв, Д., Биструхін Г. (2006). *Меч і тризуб. Розвідка і контррозвідка руху українських націоналістів та УПА. 1920 – 1945.* Київ: Генеза.
Веденєєв, Д., Биструхін, Г. (2007). “Повстанська розвідка діє точно й відважно...”. *Документальна спадщина підрозділів спеціального призначення Організації українських націоналістів та Української повстанської армії. 1940 – 1950-ті роки.* Київ: К.І.С.
Веденєєв, Д., Биструхін, Г. (2007). *Двобій без компромісів. Протиборство спецпідрозділів ОУН та радянських сил 1945 – 1980-ті рр.* Київ: Генеза.
Галузевий державний архів Служби безпеки України (ГДА СБУ).
Горить ліс! (1975). *Горить ліс! Спомини колишнього вояка УПА.* Лондон: Українська видавнича спілка.
Данилюк, М. (1968). *Повстанський записник.* Нью-Йорк; Джерсі-Сіті: Свобода.
Діяльність Служби безпеки ОУН (2009). *Діяльність Служби безпеки ОУН на Дрогобиччині: документи і матеріали (1944 – 1951) / упорядники В. Ільницький, М. Галів; передмова – В. Ільницький, примітки – М. Галів.* Кн. 1. Дрогобич: ПП “Швидкодрук”.
Ільницький, В. (2009). *Дрогобицька округа ОУН: структура і керівний склад (1945 – 1952 рр.).* Дрогобич: Вимір.
Ільницький, В. (2012). *Провід ОУН Карпатського краю.* Торонто – Львів: Видавництво “Літопис УПА”.
Ільницький, В. (2014). *Функціонування служби безпеки у Карпатському краї ОУН (1945 – 1954). Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*, 24, 293–315.
Ільницький, В. (2016). *Функціонування військово-польової жандармерії у Воєнній окрузі 4 “Говерля” (1944 – 1945). Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: “Історія”, 24, 95–100.*
Ільницький, В. (2016) *Карпатський край ОУН в українському визвольному русі (1945 – 1954).* Дрогобич: Посвіт. 2016. 696 с.

Льницький, В., Гриник, Л., Старка, В. (2023). Особливості грошового обігу та фінансових документів у Карпатському краї ОУН (1945 – 1954). *Український нумізматичний щорічник*, 7, 202–220.

Ковальчук, В. (2008). Протоколи допитів у системі документообігу Організації Українських Націоналістів (Б) і Української повстанської армії (1940 – 1944 рр.). *Воєнна історія*, 5 (41), 75–80.

Літопис УПА. Нова серія. Т. 14 (2010). Літопис УПА. Нова серія. Т. 14: *УПА і запілля на ПЗУЗ 1943–1945: нові документи* / упоряд.: В. Ковальчук, І. Марчук. Київ; Торонто: Літопис УПА.

Марчук, І., Тищенко, О. (2007). *УПА. Гурби: квітень 1944-го. 4-те вид., доповнене*. Рівне: Видавництво Олега Зеня.

ОУН і УПА в 1944 році (2009). ОУН і УПА в 1944 році: документи: у 2-х ч. / упоряд.: О. Веселова, С. Кокін, О. Лисенко, В. Сергійчук. Київ: НАН України; Інститут історії України. Ч. 1.

Сергійчук, В. (1996). *ОУН-УПА в роки війни: нові документи і матеріали*. Київ: Дніпро.

Brożniak, A. (2006). Uwagi o pracy Służby Bezpieczeństwa Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów w świetle sprawozdania referenta I okręgu OUN za maj-czerwiec 1945 roku. *Pamięć i Sprawiedliwość*, 5/1 (9), 387–400.

Pnytskyi, V., & Antoniuk, Y. (2023). OUN(m) Underground Activities on Transnistria Governorate Territory (1941 – 1944). *Eminak*, 1 (41), 169–183.

Pnytskyi, V., & Haliv, M. (2019). The struggle of soviet repressive and punitive organs against former romanian intelligence and counterintelligence structures in Ukraine (1944 – 1951). *Analele Universității din Craiova. Istorie (Annals of the University of Craiova. History)*, Anul. XXIV, 2 (36), 103–118.

Pnytskyi, V., & Haliv, M. (2020). Structure and activities of romanian intelligence and counterintelligence bodies in Transnistria (1941 – 1944) (based on SSA SSU). *Analele Universității din Craiova. Istorie (Annals of the University of Craiova. History)*, Anul. XXV, 1 (37), 107–124.

Samborski, M. (2013). Służba Bezpieczeństwa w tzw. Zakierzońskim kraju OUN-SD. Sposób organizacji i obsada kadrowa. *Dzieje najnowsze*, XLV, 87–106.

REFERENCES

Arkhiv Upravlinnia Sluzhby bezpeky Ukrainy v Rivnenskkii oblasti – AUSBU RO [Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in the Rivne region].

Arkhiv Upravlinnia Sluzhby bezpeky Ukrainy v Ternopilskii oblasti – AUSBU TO [Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in the Ternopil region].

Arkhiv Upravlinnia Sluzhby bezpeky Ukrainy u Volynskii oblasti – AUSBU VO [Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in the Volyn region].

Arkhiv Upravlinnia Sluzhby bezpeky Ukrainy u Lvivskii oblasti – AUSBU LO [Archive of the Office of the Security Service of Ukraine in the Lviv region].

Viedenieiev, D. (2002). Viiskovo-polova zhandarmeriia – spetsialnyi orhan Ukrainskoi povstanskoi armii [The military field gendarmerie is a special body of the Ukrainian insurgent army]. *Voienna istoriia*, 5–6, 32–40. [in Ukrainian].

Viedenieiev, D., & Bystrukhin H. (2006). *Mech i tryzub. Rozvidka i kontrrozvidka rukhu ukraïnskikh natsionalistiv ta UPA. 1920 – 1945* [Sword and trident. Intelligence and

counter-intelligence of the movement of Ukrainian nationalists and the UPA. 1920 – 1945]. Kyiv: Geneza. [in Ukrainian].

Viedenieiev, D., & Bystrukhin, H. (2007). “*Povstanska rozvidka diie tochno y vidvazhno...*”. *Dokumentalna spadshchyna pidrozdiliv spetsialnoho pryznachennia Orhanizatsii ukrainskykh natsionalistiv ta Ukrainskoi povstanskoï armii. 1940 – 1950-ti roky* [“Insurgent intelligence acts precisely and courageously...”. Documentary heritage of the special purpose units of the Organization of Ukrainian Nationalists and the Ukrainian Insurgent Army. 1940 – 1950s]. Kyiv: K.I.S. [in Ukrainian].

Viedenieiev, D., & Bystrukhin, H. (2007). *Dvobii bez kompromisiv. Protyborstvo spetspidrozdiliv OUN ta radianskykh syl 1945 – 1980-ti rr.* [Duel without compromises. The struggle between special units of the OUN and Soviet forces 1945 – 1980s]. Kyiv: Geneza. [in Ukrainian].

Haluzeyvi derzhavnyi arkhiv Sluzhby bezpeky Ukrainy – HDA SBU [Branch State Archive of the Security Service of Ukraine].

Horyt lis! (1975). *Horyt lis! Spomyny kolyshnoho voïaka UPA* [The forest is on fire! Memories of a former UPA soldier]. London: Ukrainska vydavnycha spilka. [in Ukrainian].

Danyiuk, M. (1968). *Povstanskyi zapysnyk* [Rebel notebook]. Niu-York; Dzheris-Siti: Svoboda. [in Ukrainian].

Diïalnist Sluzhby bezpeky OUN (2009). *Diïalnist Sluzhby bezpeky OUN na Drohobychchyni: dokumenty i materialy (1944 – 1951)* [Activities of the OUN Security Service in Drohobych region: documents and materials (1944 – 1951)] / [uporiadnyky V. Ilnytskyi, M. Haliv; peredmova – V. Ilnytskyi, prymitky – M. Haliv]. Kn. 1. Drohobych: PP “Shvydkodruk”. [in Ukrainian].

Ilnytskyi, V. (2009). *Drohobyt'ska okruha OUN: struktura i kerivnyi sklad (1945 – 1952 rr.)* [Drohobyt'sk District of the OUN: structure and leadership (1945 – 1952)]. Drohobych: Vymir. [in Ukrainian].

Ilnytskyi, V. (2012). *Provid OUN Karpatskoho kraiu* [Conduct of the OUN of the Carpathian region]. Toronto – Lviv: Vydavnytstvo “Litopys UPA”. [in Ukrainian].

Ilnytskyi, V. (2014). Funktsionuvannia sluzhby bezpeky u Karpatskomu kraï OUN (1945 – 1954) [Functioning of the security service in the Carpathian region of the OUN (1945 – 1954)]. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist, 24*, 293–315. [in Ukrainian].

Ilnytskyi, V. (2016). Funktsionuvannia viiskovo-polovoi zhandarmerii u Voiennii okruzi 4 “Hoverlia” (1944 – 1945) [Functioning of the military field gendarmerie in Military District 4 “Hoverlyia” (1944 – 1945)]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Serii: “Istoriia”, 24*, 95–100. [in Ukrainian].

Ilnytskyi, V. (2016). *Karpatskyi kraï OUN v ukrainskomu vyzvolnomu rusi (1945 – 1954)* [The Carpathian region of the OUN in the Ukrainian liberation movement (1945 – 1954)]. Drohobych: Posvit. [in Ukrainian].

Ilnytskyi, V., Hrynyk, L., & Starka, V. (2023). Osoblyvosti hroshovoho obihu ta finansovykh dokumentiv u Karpatskomu kraï OUN (1945 – 1954) [Peculiarities of money circulation and financial documents in the Carpathian region of the OUN (1945 – 1954)]. *Ukrainskyi numizmatychnyi shchorichnyk, 7*, 202–220. [in Ukrainian].

Kovalchuk, V. (2008). Protokoly dopytiv u systemi dokumentoobihu Orhanizatsii Ukrainskykh Natsionalistiv (B) i Ukrainskoi povstanskoï armii (1940 – 1944 rr.) [Protocols of interrogations in the document circulation system of the Organization of Ukrainian

Nationalists (B) and the Ukrainian Insurgent Army (1940 – 1944)]. *Voienna istoriia*, 5 (41), 75–80. [in Ukrainian].

Litopys UPA. Nova seriia. T. 14 (2010). *Litopys UPA. Nova seriia. T. 14: UPA i zapillia na PZUZ 1943 – 1945: novi dokumenty [Annals of the UPA. New series. Vol. 14: UPA and zapilya on PSUZ 1943 – 1945: new documents]* / uporiad.: V. Kovalchuk, I. Marchuk. Kyiv; Toronto: Litopys UPA. [in Ukrainian].

Marchuk, I., & Tyshchenko, O. (2007). *UPA. Hurby: kviten 1944-ho. 4-te vyd., dopovnene* [UPA Hurby: April 1944. 4th ed., supplemented]. Rivne: Vydavnytstvo Oleha Zenia. [in Ukrainian].

OUN i UPA v 1944 rotsi. (2009). *OUN i UPA v 1944 rotsi: dokumenty: u 2-kh ch.* [OUN and UPA in 1944: documents: in 2 parts] / uporiad.: O. Veselova, S. Kokin, O. Lysenko, V. Serhiichuk. Kyiv: NAN Ukrainy; Instytut istorii Ukrainy. Ch. 1. [in Ukrainian].

Serhiichuk, V. (1996). *OUN-UPA v roky viiny: novi dokumenty i materialy* [OUN-UPA during the war years: new documents and materials]. Kyiv: Dnipro. [in Ukrainian].

Brożniak, A. (2006). Uwagi o pracy Służby Bezpieczeństwa Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów w świetle sprawozdania referenta I okręgu OUN za maj-czerwiec 1945 roku [Uwagi o pracy Służby Bezpieczeństwa Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów w świetle sprawozdania referenta I okręgu OUN za maj-czerwiec 1945 roku]. *Pamięć i Sprawiedliwość*, 5/1 (9), 387–400. [in Polish].

Ilnytskyi, V., & Antoniuk, Y. (2023). OUN(m) Underground Activities on Transnistria Governorate Territory (1941 – 1944). *Eminak*, 1 (41), 169–183. [in English].

Ilnytskyi, V., & Haliv, M. (2019). The struggle of soviet repressive and punitive organs against former romanian intelligence and counterintelligence structures in Ukraine (1944 – 1951). *Analele Universității din Craiova. Istorie (Annals of the University of Craiova. History)*, Anul. XXIV, 2 (36), 103–118. [in English].

Ilnytskyi, V., & Haliv, M. (2020). Structure and activities of romanian intelligence and counterintelligence bodies in Transnistria (1941 – 1944) (based on SSA SSU). *Analele Universității din Craiova. Istorie (Annals of the University of Craiova. History)*, Anul. XXV, 1 (37), 107–124. [in English].

Samborski, M. (2013). Służba Bezpieczeństwa w tzw. Zakierzońskim kraju OUN-SD. Sposób organizacji i obsada kadrowa [Służba Bezpieczeństwa w tzw. Zakierzońskim kraju OUN-SD. Method of organization and staffing]. *Dzieje najnowsze*, XLV, 87–106. [in Polish].

*Стаття надійшла до редакції 3 квітня 2023 р.
Стаття рекомендована до публікації 18.12.2023.*

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Axis Europae Вісь Європи

ВИПУСК 3
ISSUE 3

Головний редактор
Лідія Лазурко

Співредактори
Микола Галів
Василь Ільницький

Літературне редагування
Ірина Невмержицька

Редагування англomовних текстів
Віра Сліпецька, Юлія Талалай

Технічний редактор
Микола Костирко
Лілія Гриник

Макетування та верстка
Олег Лазебний

Дизайн обкладинки
Олег Лазебний

Здано до набору 18.12.2023 р. Підписано до друку 29.12.2023 р.
Гарнітура Times. Формат 70x100 1/16.
Друк офсетний. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 8,1. Зам. № 1450
Наклад 300 примірників

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК № 2509 від 30.05.2006 р.

Друк ПП "ПОСВІТ"
Адреса: вул. І. Мазепи, 7, м. Дрогобич, 82100 Україна
тел. факс (03244) 2-23-35, тел.: 3-38-50, 2-23-76.
E-mail: posvitdruk@gmail.com